

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Skjøtselsplan for slåttemark

Ørnes, Sørfold kommune, Nordland

Revidert versjon 2017

NIBIO RAPPORT | VOL. 3 | NR. 129 | 2017

Annette Bär

Divisjon for matproduksjon og samfunn/Kulturlandskap og biomangfold

TITTEL/TITLE

Skjøtselsplan for slåttemark. Ørnes, Sørfold kommune, Nordland. Revidert versjon 2017

FORFATTER(E)/AUTHOR(S)

Annette Bär

DATO/DATE:	RAPPORT NR./ REPORT NO.:	TILGJENGELIGHET/AVAILABILITY:	PROSJEKTNR./PROJECT NO.:	SAKSNR./ARCHIVE NO.:
24.11.2017	3/129/2017	Åpen	420162	17/01345
ISBN:	ISSN:	ANTALL SIDER/ NO. OF PAGES:	ANTALL VEDLEGG/ NO. OF APPENDICES:	
978-82-17-01953-4	2464-1162	23		

OPPDRAAGSGIVER/EMPLOYER:

Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernavdeling

KONTAKTPERSON/CONTACT PERSON:

Ingvild Gabrielsen

STIKKORD/KEYWORDS:

Skjøtsel, kulturlandskap, slåttemark, restaurering, utvalgt naturtype, tilskuddsordning for trua naturtyper

FAGOMRÅDE/FIELD OF WORK:

Kulturlandskap og biologisk mangfold

SAMMENDRAG/SUMMARY:

Rapporten er en revidering av skjøtselsplanen fra 2013 og gir en beskrivelse av skjøtselstiltak på to slåttemarkslokaliteter på Ørnes i Sørfold kommune. Anbefaling av tiltak baserer seg på befaring av Ørnes og intervju med grunneieren sommeren 2017. Avgrensning og tilstand av slåttemarkene samt gjennomført restaurering og skjøtsel ble vurdert og muligheter framover diskutert.

LAND/COUNTRY:

Norge

FYLKE/COUNTY:

Nordland

KOMMUNE/MUNICIPALITY:

Sørfold

STED/LOKALITET:

Ørnes

GODKJENT /APPROVED

Knut Anders Hovstad

PROSJEKTLEDER /PROJECT LEADER

Annette Bär

NAVN/NAME

NAVN/NAME

NIBIO

NORSK INSTITUTT FOR
BIOØKONOMI

Forord

Revidering av skjøtselsplanen for Ørnes er utført på oppdrag fra Fylkesmannen i Nordland, Miljøvernavdelingen som en del av oppfølging av lokaliteter som er berettiget å få tilskudd via tilskuddsordningen for trua naturtyper. Oppdraget er en del av oppgaven til fagrådgiveren for Utvalgte naturtyper i Nordland, Annette Bär v/NIBIO. Kontaktperson hos oppdragsgiveren er Ingvild Gabrielsen, Fylkesmannen i Nordland.

Ørnes ligger i et variert, småskaladrevet kulturlandskap med store biologiske verdier uten store terrenginngrep. Ørnes er sammen med Engan og Kjelvik (se egne skjøtselsplaner av Kvalvik et al. 2013 og Bär et al. 2013) et av områdene i Norge som er utpekt som *Utvalgte kulturlandskap i jordbruket*. De utvalgte områdene skal representere kulturlandskap i jordbruket med svært store biologiske og kulturhistoriske verdier, og de skal fungere som nasjonale referanseområder og "utstillingsvinduer". Landskapet i Engan-Ørnes er preget av en mosaikk av intensiv og ekstensiv drevet slåttemark og beitemark. Botanisk sett er brattbakkene spesielt interessante pga. mindre intensiv drift og et forholdsvis høyt biologisk mangfold. Fokus for skjøtselstiltak og fremtidig drift er i denne skjøtselsplan rettet mot å ta vare på disse brattbakker som slåttemarksarealer gjennom kontinuerlig og ekstensiv drift.

Skjøtselsplanen er en revidering av tilsvarende skjøtselsplan for Ørnes fra 2013 utarbeidet av NIBIO (tidl. Bioforsk Nord, Tjøtta) og baserer seg på feltbefaring og intervjuer med grunneieren. Planen gir faglig funderte anbefalinger om videre restaurering og/eller skjøtsel.

NIBIO takker driverne Asbjørn Ørnes og Randi Pedersen, og Fylkesmannen i Nordland v/Ingvild Gabrielsen for samarbeidet og nyttig informasjon i forbindelse med revidering av skjøtselsplanen.

Tjøtta, november 2017

Annette Bär

Prosjektleder

NIBIO, Tjøtta

Innhold

1	Generell del om slåttemark	5
1.1	Slåttemarksutforminger i Nord-Norge	5
1.2	Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemarker	6
1.2.1	Skjøtsel	6
1.2.2	Restaurering	6
2	Beskrivelse av skjøtselstiltak på Ørnes	8
2.1	Mål for skjøtsel på Ørnes	8
2.2	Planlagte skjøtselstiltak på Ørnes	9
2.2.1	Skjøtselstiltak	9
2.2.2	Restaureringstiltak	10
2.2.3	Andre tiltak	10
2.3	Oppfølging av skjøtelsplanen	11
3	Detaljert beskrivelse av naturtypene på lokaliteten	12
3.1	Ørnes 1	12
3.2	Ørnes 2	15
4	Kilder	18
5	Ortofoto/kart	19
6	Bilder	20

1 Generell del om slåttemark

Slåttemarker er arealer som blir regelmessig slått. Semi-naturlig slåttemark, eller såkalt natureng, er slåttemarker som er formet gjennom rydding og lang tids tradisjonell slått. De er ofte overflatelyddet, men ikke oppdyrket og tilsådd i seinere tid, og ikke eller meget lite gjødslet. De blir slått seint i sesongen. Slåttemarkene blir eller ble gjerne høstbeitet og kanskje også vårbeitet. Hvordan slåttemarkene har vært skjøttet varierer noe fra sted til sted og hvor man er i landet. Slåttemark er urte- og grasdominert og oftest meget artsrik. Den kan være åpen eller tresatt.

Tresatte slåttemarker med styvingstrær som blir høstet ved lauving er i dag meget sjeldne. Slike såkalte lauvenger ble gjerne beitet om våren, slått en gang seint om sommeren og høstbeitet. I tillegg ble greinene på trærne høstet til lauvfôr med et tidsintervall på 5-8 år. I gammel tid spilte også myr en viktig rolle som slåttearealer (slåttemyr). De fleste jordvannsmyrene i Norge har tidligere vært slått, men myrslåtten opphørte i stor grad for lenge siden og forekom bare noen få steder fram til slutten av 1950-årene. Gjengroingen av slåttemyr går imidlertid gjerne langsomt så flere myrer bærer i dag fortsatt preg av denne høstingen. Det er registrert få lauvenger og slåttemyrer som fortsatt er i hevd.

De ulike slåttemarkene tilhører våre mest artsrike naturtyper med meget stor betydning også for andre organismer enn karplanter. Rundt 70 prosent av våre dagsommerfugler er for eksempel knyttet til åpen eng-vegetasjon (særlig urterik slåttemark) og en rekke vade-fugler bruker strandenger (slått eller beita) som hekke-områder og rasteplasser ved trekk. I tillegg har slåttemarker stor betydning for mange truede beitemarksopper. Slåttemarker kan ikke erstattes av beitemarker fordi de inneholder vegetasjonstyper og flere arter som ikke opprettholdes av beite. I sammenligning med beitemarker har slåttemarker høyest artsmangfold per m² og også de største bestandene av flere truede engarter. Gjennom historien har de vært, og vil også i framtiden være, viktige "levende genbanker". I tillegg er de bærekraftige økosystemer som har vært et nøkkelement i norsk landbruk i tusener av år. I løpet av 1900-tallet har de imidlertid blitt blant våre mest truede naturtyper.

1.1 Slåttemarksutforminger i Nord-Norge

Den store variasjonen i vår slåttemarksvegetasjon i Norge er foreløpig bare delvis kartlagt. I det følgende har vi likevel forsøkt å peke på noen utforminger av slåttemarksvegetasjon som kan sees som karakteriske for Nord-Norge og dermed gir denne regionen et særskilt forvaltningsansvar. Vi gir også eksempler på noen verdifulle lokaliteter.

I Nordland finnes fine dunhavreenger med forekomst av bl.a. rødflangre, brudespore, vill-lin, harerug, fjellfrøstjerne og jåblom på skjellsand. Slik eng er tidligere registrert bl.a. på Kjerringøy, Bodø kommune. Ved Kvarv i Sørfold fantes en annen utforming av dunhavreeng med arter som gulmaure, gjeldkarve og småengkall (Norderhaug 1988). Boreal slåtteeng (G7) finnes også i Nord-Norge, men her mangler sørlige arter (Fremstad & Moen 2001). Artsrike kalkenger finnes bl.a. på Skogsholmen i Vega kommune. Skogstorkenebb-ballblomeng (G13) er karakteristiske for Nord-Norge og tidligere registrert bl.a. ved Jarfjorden i Finnmark med forekomst av bl.a. flere marikåpearter, sølvbunke, fjelltimotei, hvitbladtistel, gulaks, ryllik, småengkall og harerug (Norderhaug 1988). Enger med et spesielt artsinventar er Finnmarksfrøstjerneeng og silkenellikeng (G9) som er registrert i Talvik og Anarjohka i Alta respektive Porsanger, Lebesby, Tana og Sør-Varanger (Alm et al. 1994, Fremstad & Moen 2001). Eksempler i god hevd finnes sannsynligvis ikke lenger, men svakt gjengrodde enger med mye finnmarks-frøstjerne og/eller russkjeks er registrert. Ved Makkenes i Vadsø finnes fine slåttemarkslokaliteter som nå beites. Artsrike rester av tidligere slåttemark i tilknytning til sanddyne-systemer (dyneeng W2a,b) finnes fortsatt i Nord-Norge bl.a. i Finnmark. De har imidlertid ikke vært i bruk på lang tid (Vibekke Vange pers. medd.).

1.2 Generelle råd ved skjøtsel og restaurering av verdifulle slåttemark

1.2.1 Skjøtsel

Beste måten å skjøtte ei gammel artsrik eng på, er å følge opp den tradisjonelle driftsforma, uten gjødsel og med sein slått. Det tradisjonelle slåttetidspunktet har variert noe fra sted til sted avhengig av klima og høyde over havet. Derfor er det viktig å finne ut hva som har vært vanlig på den aktuelle lokaliteten eller i nærområdet fra gammelt av. Slått før 10. juli var imidlertid meget sjeldent.

En bør benytte lett redskap (ljå, tohjuls motorisert slåmaskin eller lettere traktor der det er mulig). Graset må bakketørkes/ev. hesjes før det fjernes. Bakketørkinga viktig for at frøa til engartene både skal få modne ferdig og bli liggende igjen på enga når høyet samles sammen og kjøres vekk.

Enkelte steder har engene i tillegg vært beitet, enten vår eller høst eller begge deler. Bare beiting kan imidlertid ikke erstatte slått, men er det eneste mulighet for skjøtsel i en periode, er storfebeiting det mest skånsomme. De velger ikke ut "godbitene" slik sauene gjør. Beitepresset må i tilfelle ikke være for stort, og en må vente seg noe manuell etterrydding. Der en har tidligblomstrende arter som til eksempel søstermarihand, er det særlig viktig at en unngår vårbeite.

1.2.2 Restaurering

Når det gjelder restaurering av enger som er i gjengroing og utvidelse av eksisterende slåtteareal er det viktig å ikke sette i gang med mer omfattende restaurering enn det en greier å følge opp med skjøtsel i ettertid.

Dersom det er mange delfelt som skal restaureres, kan det være lurt å ta det trinnvis over flere sesonger. Slik blir det mer overkommelig, og en får en følelse med hvor omfattende de ulike tiltaka er, og hva en kan forvente å få gjennomført per sesong.

Hogst/grovrydding bør helst gjennomføres på frossen og gjerne bar mark, dette for å unngå skader på undervegetasjonen og er samtidig lettvinnt for å få så lav stubbe som mulig. Rydding i snø kan være noe mer tungvint, mindre busker og oppslag kan også ryddes på sommeren når det er tørt og mye av biomassen er samlet i bladene.

I slåtteenger som ikke har vært tresatt er det ikke noe poeng å sette igjen noe særlig med trær. Gamle styvingstre må imidlertid spares. Et og annet lauvtre med fin og vid krone kan og få stå. All gran/furu og fremmede treslag (eksempelvis platanlønn) bør fjernes.

Etter hogst er det spesielt viktig at alt ryddeavfall, kvist, stubber og lignende blir samla sammen og brent på egne steder, og aller helst frakta ut av området. Dette for å unngå unødig oppgjødsling. Ryddeavfall som ligger spredd utover vil elles fort føre til ny dominans av uønska rask- og storvoksen konkurransesterk vegetasjon. Oppflising og spredning av flis i området er av samme grunn ikke å anbefale.

Gjenstående biomasse vil ta opp noe av næringen som frigjøres fra de døde røttene til trær og busker som har blitt ryddet vekk. Dette gir en gjødselseffekt som lett forårsaker oppvekst av uønska nitrogenkrevende arter (som for eksempel bringebær, brennesle). Gradvis gjenåpning er derfor viktig. Gjødslingseffekten sammen med økt lysinnstråling fører gjerne også til en del etterrenning. Det er mest effektivt å slå lauvrenningene i juli, når det er minst energi samla i rotsystemet. Dette faller normalt sammen med slåttetidspunktet. Det kan likevel være nødvendig å rydde lauvrenninger flere ganger utover i første sesongen, og i tillegg året etter.

Osp og or sprer seg ved rotskudd, og rydding kan i mange tilfelle føre til utstrakt renning. Disse kan det derfor lønne seg å ringbarke (sokke). Det bør da skjæres et fem cm bredt band rundt treet nedanfor nederste greina. Det er viktig at snittet er så dypt at all barken forsvinner, slik at transporten av næringsstoff helt sikkert er brutt. Det er lettest å ringbarke om våren. Etter tre sommere må de døde trea fjernes.

Stubber må kappes helt ned til bakken, enten i forbindelse med hogsten eller ved etterrydding på barmark. Større stubber vil gå raskere i forråtning om en skiller barken fra veden med et spett eller lignende, og så stapper jord i mellom. Med unntak av osp og or kan en også unngå renninger på denne måten. Dette kan til eksempel være aktuelt i kanter som hindrer lysinnstråling til slåttemarka.

Problemarter som bringebær- og rosekratt, brennesle, mjøduert eller liknende går normalt ut ved slått, men kan være avhengig av slått flere ganger per sesong i begynnelsen med ljå eller krattrydder. Ev. felt med einstape (bregne) bør slås ned med kjepp (ikke skjæres ned). På denne måten fortsetter bregna med å transportere næring fra røttene, og utarmer så rotsystemet sitt. Den bør så fjernes på høsten.

2 Beskrivelse av skjøtselstiltak på Ørnes

2.1 Mål for skjøtsel på Ørnes

SKJØTSELSPLAN			
Dato utarbeiding av skjøtelsesplan: 28.08.2017			
Dato befarings: 03.07.2017			
Dato samtale med grunneier/bruker: 03.07.2017			
Utformet av: Annette Bär		Firma: NIBIO, Tjøtta	
UTM sone: 33 W	Nord: 7496952	Øst: 0535405	Gnr./Bnr.: 13/1
Areal (nåværende): 6,8 daa (Ørnes 1) 5,4 daa (Ørnes 2)		Areal (etter evt. restaurering):	
Del av verneområde: Nei		Hvilket vern:	
Finnes det særskilte skjøtselshensyn i området, hvilke:			
MÅL			
Hovedmål for lokaliteten: Bevare de ekstensiv drevne slåttemarksarealene med tradisjonell bruksform og bruksintensitet.			
Konkrete delmål: <ul style="list-style-type: none"> - Opprettholde artssammensetning karakteristisk for tradisjonelt drevet semi-naturlig eng generelt og slåttemark spesielt. - Holde de lett synlige brattbakkene i bruk som gir landskapet et åpent preg. - Arealet skal holdes i hevd som slåttemark (gjengroingstilstand skal være svak til ubetydelig). - Problemarter som kan redusere stedegent biologisk mangfold skal holdes fraværende. Arealet på intakt slåttemark skal totalt være på ca. 12 daa.			
Ev. spesifikke mål for delområde(r): -			
Tilstandsmål arter: <ul style="list-style-type: none"> - Beholde artsinventaret med innslag av arter typiske for ekstensiv kulturmark og slåttemark, herunder småengkall, blåklokke, øyentrøst og grasstjerneblom.			
Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing: <ul style="list-style-type: none"> - Brennesle skal ikke øke i slåttemarksarealene - Kjempespringfrø og bregner skal ikke etablere seg i slåttemarksarealene			

2.2 Planlagte skjøtselstiltak på Ørnes

2.2.1 Skjøtselstiltak

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak, slått:

- Slåtten bør skje etter frøsetting (som regel ikke før midten av juli) og gresset bakketørkes, før det fjernes etter ca. 2-3 dager fra området.
- Områdene bør slås med tohjulstraktor eller ljà, avhengig av bratthet. For å unngå kjøreskader bør det ikke brukes tunge maskiner i de fuktige partiene.
- Ingen bruk av kunstgjødsel eller i hvert fall ikke øke gjødselmengden/endre gjødseltypen på tidligere svakt gjødslete arealer.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa	Kontroll (år)
Tiltak slått (jfr. beskrivelsen over): <u>Ørnes 1:</u> Lett slått, kategori C ¹ Middels tung slått, kategori B ¹ <u>Ørnes 2:</u> Middels tung slått, kategori B ¹	årlig årlig	3,8 daa 3,0 daa 5,4 daa	
Utstysrbehov knyttet til slått: Tohjulstraktor, venderive			

¹ Slåttekategorier: kategori A = tung slått – bratt og/eller ujevnt terreng og/eller smalt skjer
kategori B = middels tung slått – for eksempel bratt, men jevnt
kategori C = lett slått – flatt og/eller jevnt terreng og/eller bredt skjer
kategori D = restaureringsslått – tykk eng, kratt og renninger

2.2.2 Restaureringstiltak

Beskrivelse av planlagte restaureringstiltak:

Partiet i den midtre delen av slåttemarka Ørnes 1 vil trolig alltid preges av mer frodige og fuktige vegetasjonsutforminger grunnet tilsig. Siden gjengroingsarter ikke lenger dominerer kan arealet gå over i vanlig skjøtselsslått.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak restaurering (jfr. beskrivelsen over): Ingen nåværende behov lenger			
Utstysrbehov knyttet til restaurering:			

2.2.3 Andre tiltak

Beskrivelse av andre tiltak:

Arealene kan gjerne beites om våren og høsten i korte perioder

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak: Beite med sau om våren (maks. 2 uker) og høsten i korte perioder	Årlig vår og/eller høst		
Utstysrbehov:			

2.3 Oppfølging av skjøtselsplanen

OPPFØLGING
Skjøtselsplanen skal evalueres innen 5 år: Ja
Behov for registrering av spesifikke naturtyper og/eller artsgrupper: Nei
Nylig gjennomførte eller påbegynte tiltak som er finansiert: Skjøtselsslått + restaurerings slått, finansiert av tilskuddsordning for trua naturtyper
ANSVAR
Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtselsplanen: Asbjørn Ørnes og Randi Pedersen har ansvar for å gjennomføre skjøtselstiltak i slåttemarkslokaliteten. Ingvild Gabrielsen, Fylkesmannen har ansvar for at tiltak blir fulgt opp ifm tilskuddsordning for trua naturtyper.

3 Detaljert beskrivelse av naturtypene på lokaliteten

3.1 Ørnes 1

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)						
Navn på lokaliteten: Ørnes 1		Kommune: Sørfold		Områdenr.:		
ID i naturbase: BN00090799		Registrert i felt av: A. Bär		Dato: 03.07.2017		
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige): Kvalvik, M.S. et al. 2013. Skjøtselsplan for slåttemark. Ørnes, Sørfold kommune, Nordland. Bioforsk Rapport 8 (144)				Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:		
Hovednaturtype (% andel fordeling): D01 – Slåttemark (100 %)			Utforminger (% andel fordeling): Svak lågurtslåtteeng, D0115 – 100 %			
Tilleggsnaturtyper/mosaikk (% andel fordeling):						
Verdi (A, B, C): B			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.): bilder			
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11): --						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper: Frisk fattigeng (D0104/G4)
< 20 m	x	God	x	Slått	x	
20-50 m		Svak		Beite		
50-100		Ingen		Pløying		
>100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		
				Torvtekt		
				Brenning		
				Park/hagestell		

OMRÅDEBESKRIVELSE (For naturbase og som grunnlag for skjøtelsesplanen)

Innledning:

Områdebeskrivelsen ble utarbeidet etter befaring av Maja S. Kvalvik, Thomas H. Carlsen og Annette Bär 22. og 23. juli 2013 i forbindelse med tilskuddsordningen for utvalgte naturtyper. Videre ble det foretatt utarbeidelse av skjøtelsesplan for slåttemarkslokalitetene i Engan og Ørnes. Ved befaring ble naturtyper og vegetasjonstyper kartlagt. Sammen med driver Asbjørn Ørnes ble det fokusert på drift, behov og kapasitet samt tilstandsvurdering i forhold til utarbeidelse av skjøtelsesplan for Ørnes. Tilknyttede områder har blitt befart tidligere i forbindelse med utarbeidelse av skjøtelsesplan (2009) og forvaltningsplan (2009) for Engan-Ørnes og Kjelvik, men aktuelt område ble da ikke beskrevet. Planene fra 2008 og 2009 ble laget på bakgrunn av at Engan-Ørnes og Kjelvik er ett av 22 områder som har fått status som Utvalgt kulturlandskap i jordbruket.

Området ble befart på nytt 03.juli 2017 av faglig rådgiver for trua naturtyper i Nordland, Annette Bär (NIBIO) sammen med Ingvild Gabrielsen v/ Fylkesmannen i Nordland. Formålet med befaringen var en revidering av skjøtelsesplanen. Områdebeskrivelsen og lokalitetsavgrensningen fra 2013 har blitt oppdatert som del av den reviderte skjøtelsesplanen i 2017.

Beliggenhet og naturgrunnlag:

Engan-Ørnes ligger i Sørfold kommune på nordsiden og innerst i Leirfjorden langs RV 613. Det er et «typisk» nordlandsk fjordlandskap som strekker seg fra 0-110 m over havet og karakteriseres av brattbakker, sterk kupering og stor variasjon i jorddybde fra dype jordraviner til hauger med framstikkende berg. Ørnes ligger øst for Engan, og lokaliteten ligger i østre delen av et gårdsbruk nært RV 613. Øvre delen av lokaliteten er flatere enn den nederste delen, som består av brattbakker. Den midtre delen består av en del fuktige partier. Gårds- og bruksnummer er 13/1. Høyde over havet er mellom 25 og 40 meter. Berggrunnen i lokaliteten består av grønnstein og amfibolitt.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper:

Lokaliteten er på ca. 6,8 daa. Området består av 100 % slåttemark (D01) av utformingen svak lågurtslåtteeeng (D0115) og vegetasjonstype frisk fattigeng (D0104/G4).

Artsmangfold:

Den øvre delen av enga er flatere og fremstår som mer produktiv med høyere andel grasarter. Den nedre delen er brattere og et mer typisk eksempel på de ekstensive brattbakkene i Engan-Ørnes. I hele lokaliteten vokser arter som engkvein, rødsvingel, sølvbunke, timotei, rapp sp., hvitkløver, blåklokke, ryllik, engsyre, engsoleie, hvitmaure, grasstjerneblom, marikåpe sp., følblom og sveve sp. I brattbakkene lenger ned vokser i tillegg arter som harerug, engfrytle, gulaks, småengkall, trådsiv og glattmarikåpe. Disse utgjør de fineste partiene i lokaliteten. I de fuktige partiene finnes i tillegg arter som bekkeblom, engreverumpe, mjøduert, høymole og vassarve.

Bruk, tilstand og påvirkning:

Dette er en ekstensivt drevet slåttemark, som er lite/ikke gjødslet og som høstes med tohjulstraktor. Gras kjøres inn med en lett 4-hjuls-traktor. De flate partiene lengst nord i lokaliteten, samt brattbakkene i sør, har blitt kontinuerlig slått på tradisjonell måte i lang tid. Den midterste delen i lokaliteten har siden 2013 hatt status som restaureringsområde hvor graset har blitt kjørt bort rett etter slått. I likhet med resten av arealet har denne delen blitt slått bare én gang sent i vekstsesongen.

Området vår- og høstbeites av sau som ellers beiter i fjellet om sommeren.

Fremmede arter:

Ingen observert arter innnefor lokaliteten. Det er registrert en del kjempespringfrø i UKL Engan-Ørnes. Selv om det er satt i gang tiltak mot spredning kan det fremdeles være noe spredningsfare fra veikanter.

Kulturminner:

Det er ikke registrert kulturminner i lokaliteten. Generelt i området Engan-Ørnes finnes flere gamle bygninger som er tatt vare på, i tillegg til hustufter, steingjerder, høylåver og andre kulturminner etter gammel bosetning og drift.

Skjøtsel og hensyn:

Ekstensiv slåttemark er en sjelden naturtype i dagens kulturlandskap og bør bevares ved å fortsette med den kontinuerlige og ekstensive driftsmåten. Restaureringsbehovet i den midterste delen er ikke lenger til stede slik at hele lokaliteten bør skjøttes ved slått som gjennomføres sent (tradisjonell slåttetidspunkt) i vekstsesongen etter de fleste artene har satt frø. Graset bør bakketørkes noen dager eller hesjes for å sikre frøspredning, og deretter fjernes for å unngå gjødseleffekter og for å gi nok lystilgang for spiring av nye skudd. Vår- og høstbeite med sau er i tråd med den tradisjonelle bruksmåten.

Del av helhetlig landskap:

Ørnes har sammen med Engan og Kjelvik status som Utvalgt kulturlandskap i jordbruket, en ordning som omfatter helhetlige landskap i Norge med store biologiske og kulturhistoriske verdier. Områdene følges opp med særskilt forvaltning. Både variasjonen i landskapsstruktur, ekstensiv drift og kulturhistoriske elementer utgjør store verdier og bidrar til at Engan-Ørnes fremstår som helhetlig, gammelt kulturlandskap med særpreg.

Verdibegrunnelse:

Lokaliteten er velskjøttet, og befinner seg i et verdifullt kulturlandskap. Slåttemarka er i god hevd, og har lang driftshistorie med lite gjødsling. Enga er homogen og jevn. Det ble ikke påvist rødlistearter i området. Lokaliteten er vurdert til B, viktig.

Merknad:

3.2 Ørnes 2

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)						
Navn på lokaliteten: Ørnes 2		Kommune: Sørfold		Områdenr.:		
ID i naturbase: BN00090811		Registrert i felt av: A. Bär		Dato: 03.07.2017		
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige): Kvalvik, M.S. et al. 2013. Skjøtselsplan for slåttemark. Ørnes, Sørfold kommune, Nordland. Bioforsk Rapport 8 (144)				Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:		
Hovednaturtype (% andel fordeling): D01 – Slåttemark (100 %)			Utforminger (% andel fordeling): Svak lågurtslåtteeeng, D0115 – 100 %			
Tilleggsnaturtyper/mosaikk (% andel fordeling):						
Verdi (A, B, C): B			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.): bilder			
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11): --						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper: Frisk fattigeng (D0104/G4)
< 20 m	x	God	x	Slått	x	
20-50 m		Svak		Beite		
50-101		Ingen		Pløying		
>100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		
				Torvtekt		
				Brenning		
				Park/ hagestell		

OMRÅDEBESKRIVELSE (For naturbase og som grunnlag for skjøtelsesplanen)

Innledning:

Områdebeskrivelsen ble utarbeidet etter befarings av Maja S. Kvalvik, Thomas H. Carlsen og Annette Bär 22. og 23. juli 2013 i forbindelse med tilskuddsordningen for utvalgte naturtyper. Videre ble det foretatt utarbeidelse av skjøtelsesplan for slåttemarkslokalitetene i Engan og Ørnes. Ved befarings ble naturtyper og vegetasjonstyper kartlagt. Sammen med driver Asbjørn Ørnes ble det fokusert på drift, behov og kapasitet samt tilstandsvurdering i forhold til utarbeidelse av skjøtelsesplan for Ørnes. Tilknyttede områder har blitt befart tidligere i forbindelse med utarbeidelse av skjøtelsesplan (2009) og forvaltningsplan (2009) for Engan-Ørnes og Kjelvik, men aktuelt område ble da ikke beskrevet. Planene fra 2008 og 2009 ble laget på bakgrunn av at Engan-Ørnes og Kjelvik er ett av 22 områder som har fått status som Utvalgt kulturlandskap i jordbruket.

Området ble befart på nytt 03.juli 2017 av faglig rådgiver for trua naturtyper i Nordland, Annette Bär (NIBIO) sammen med Ingvild Gabrielsen v/ Fylkesmannen i Nordland Formålet med befarings var en revidering av skjøtelsesplanen. Områdebeskrivelsen og lokalitetsavgrensningen fra 2013 har blitt oppdatert som del av den reviderte skjøtelsesplanen i 2017. Lokaliteten har blitt utvidet mot nordvest.

Beliggenhet og naturgrunnlag:

Engan-Ørnes ligger i Sørfold kommune på nordsiden og innerst i Leirfjorden langs RV 613. Det er et «typisk» nordlandsk fjordlandskap som strekker seg fra 0-110 m over havet og karakteriseres av brattbakker, sterk kupering og stor variasjon i jorddybde fra dype jordraviner til hauger med framstikkende berg. Ørnes ligger øst for Engan, og lokaliteten ligger i vestre delen av et gårdsbruk ca. 300 meter nord for RV 613. Gårds- og bruksnummer er 13/1. Høyde over havet er mellom 25 og 40 meter. Berggrunnen i lokaliteten består av grønnstein og amfibolitt.

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper:

Lokaliteten er totalt ca. 5,4 daa. Området består av 100 % slåttemark (D01) av utformingen svak lågurtslåtteeeng (D0115) og vegetasjonstype frisk fattigeng (D0104/G4).

Artsmangfold:

Artssammensetning har ikke blitt oppdatert etter befaringsen i 2017 og baserer seg på registrerte arter i 2013, hvor enga var slått ved befaringsstidspunkt. Artsbeskrivelsen er derfor noe begrenset og er tatt fra de arter som var mulig å gjenkjenne fra tørket gras på bakken. Det ble funnet arter som blåklukke, småengkall, timotei, engsyre, tiriltunge, grasstjerneblom, hvitkløver, engsoleie, sveve sp., marikåpe sp., rapp sp., hvitmaure, fiol sp., rødsvingel og fuglevikke.

Bruk, tilstand og påvirkning:

Dette er en ekstensivt drevet slåttemark, som er lite/ikke gjødslet. Arealet høstes med tohjulstraktor og gresset rakes sammen etter bakketørring. Her har det ikke vært bakkeplaneringer, bekkelukkinger eller andre større terrenginngrep.

Fremmede arter:

Ingen observert arter innefor lokaliteten.

Kulturminner:

Det er ikke registrert kulturminner i lokaliteten. Generelt i området Engan-Ørnes finnes flere gamle bygninger som er tatt vare på, i tillegg til hustufter, steingjerder, høylåver og andre kulturminner etter gammel bosetning og drift.

Skjøtsel og hensyn:

Ekstensiv slåttemark er en sjelden naturtype i dagens kulturlandskap og bør bevares ved å fortsette med den kontinuerlige og ekstensive driftsmåten. Lokaliteten bør skjøttes ved slått, og gjennomføres sent (tradisjonell slåttetidspunkt). Strøet bør bakketørkes noen dager eller hesjes for å sikre frøspredning, og deretter fjernes for å unngå gjødseffekter og for å gi nok lystilgang for spiring av nye skudd. Det må ikke gjødsles da det på sikt vil medføre at en rekke engarter vil forsvinne, unntatt områder som gjennom mange år tidligere har blitt moderat gjødslet med naturgjødsel. Det bør ikke brukes tunge maskiner i enga.

Del av helhetlig landskap:

Ørnes har sammen med Engan og Kjelvik status som Utvalgt kulturlandskap i jordbruket, en ordning som omfatter helhetlige landskap i Norge med store biologiske og kulturhistoriske verdier. Områdene følges opp med særskilt forvaltning. Både variasjonen i landskapsstruktur, ekstensiv drift og kulturhistoriske elementer utgjør store verdier og bidrar til at Engan-Ørnes framstår som helhetlig gammelt kulturlandskap med særpreg.

Verdibegrunnelse:

Lokaliteten er velskjøtt, i god hevd, og har lang driftshistorie med ingen eller lite gjødsling. Enga er homogen og jevn, men ikke spesielt artsrik. Lokaliteten befinner seg i et utvalgt kulturlandskap. Det ble ikke påvist rødlistearter i området. Lokaliteten er vurdert til B, viktig.

Merknad:

4 Kilder

Bär, A. & Hatten, L. 2008. Forslag til forvaltningsplan for Engan-Ørnes-Kjelvik i Sørfold kommune. Utvalgte kulturlandskap i Nordland. Biologi og landskap. *Bioforsk Rapport*, 3 (173).

Bär, A. 2009. Skjøtselsplan for Engan-Ørnes og Kjelvik, Sørfold kommune. *Bioforsk Rapport*, 4 (169).

Kvalvik, M.S., Carlsen, T.H. & Bär, A. 2013. Skjøtselsplan for slåttemark, Ørnes, Sørfold kommune, Nordland. *Bioforsk Rapport*, 8 (144)

5 Ortofoto/kart

Kart 1. Avgrensning av naturbaselokaliteter på Ørnes med spesifiserte skjøtselstiltak.

6 Bilder

Bilde 1. Nedre delen av område Ørnes 1.

Foto: A. Bär

Bilde 2. Et bratt parti sentralt i lokaliteten Ørnes 1. Andel av småengkall er høy.

Foto: A. Bär

Bilde 3. Brattbakken på østsiden av lokaliteten Ørnes 2.

Foto: A. Bär

NOTATER

NOTATER

Norsk institutt for bioøkonomi (NIBIO) ble opprettet 1. juli 2015 som en fusjon av Bioforsk, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) og Norsk institutt for skog og landskap.

Bioøkonomi baserer seg på utnyttelse og forvaltning av biologiske ressurser fra jord og hav, fremfor en fossil økonomi som er basert på kull, olje og gass. NIBIO skal være nasjonalt ledende for utvikling av kunnskap om bioøkonomi.

Gjennom forskning og kunnskapsproduksjon skal instituttet bidra til matsikkerhet, bærekraftig ressursforvaltning, innovasjon og verdiskaping innenfor verdikjedene for mat, skog og andre biobaserte næringer. Instituttet skal levere forskning, forvaltningsstøtte og kunnskap til anvendelse i nasjonal beredskap, forvaltning, næringsliv og samfunnet for øvrig.

NIBIO er eid av Landbruks- og matdepartementet som et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre. Hovedkontoret er på Ås. Instituttet har flere regionale enheter og et avdelingskontor i Oslo.